

domorodci lagarto) všežravcem, který víceméně pojídal jakýkoli živočišný či rostlinný materiál; zaznamenána byla vajíčka a mláďata mořských ptáků, semena a listy. V jednom případě bylo dokonce pozorováno požívání ještě žijícího buňáka. V zajetí byl vždy krměn jen zeleninou a ovocem a na této stravě vydržel téměř 4 roky. Např. jedinec chovaný O. Tofohrem byl krměn zelenými listy a ovocem a měl sklony k tloušťnutí — při délce 40 cm vážil 750 g (Werner 1913).

Všežravost (omnivorie) dokumentovaná výše je však v rozporu se zubní morfologií, která ukazuje na striktně rostlinnou stravu. Kapverdy jsou ale z hlediska dešťových úhrnů vlastně pouští (ročně pouze 26 mm srážek!) a 93 % srážek spadne během pouhých 2–3 měsíců (srpen, září a část října). Vyjma několika stinných údolí vládne po 8–9 měsíců v krajině sucho, které začíná už v prosinci. Pokud se tedy týká zeleně, velescink měl k dispozici kvalitní rostlinnou stravu opravdu jen několik měsíců v roce.

Uprostřed suchého období však nastává hnízdní sezóna mořských ptáků, kteří jsou naopak závislí na cyklech v moři a opouštějí ostrovy před příchodem dešťů. V podmínkách takové časové heterogenity zdrojů, kdy se v klimatické poušti uprostřed období sucha najednou objeví dostatek potravy v podobě vajec a mláďat ptáků, by bylo podivné očekávat jinou potravní strategii než všežravost. Možná tedy, že postupně vysychání ostrovů a sezónní nadbytek ptáků vedly velescinka ke stoupajícímu zastoupení živočišného podílu ve stravě, ačkoli zubní morfologie se tomuto trendu nestihla přizpůsobit.

Velescink kapverdský v Národním muzeu

Jiří Moravec

Mezi unikátní sbírkové předměty uložené v herpetologické kolekci Národního muzea v Praze patří bezesporu také exemplář velescinka kapverdského (*Macroscincus coctei*, do r. 2000 označován často synonymem *M. cocteau*), druhu, který byl ve volné přírodě naposledy pozorován pravděpodobně v r. 1912. Daný jedinec vedený pod evidenčním číslem NMP 6 V 32744 pochází ze sbírky profesora tábořské státní reálky R. M. Boušky. Bouškovu sbírku získal pro Národní muzeum v r. 1966 bývalý kurátor herpetologických sbírek a vedoucí zoologického oddělení Národního muzea O. Štěpánek, který o ní napsal: „Bouškova sbírka obsahuje řadu vzácných druhů, dnes těžko získatelných, ale pochází většinou z kupovaného exotického materiálu, bez uvedení podrobných lokalit.“ Tato slova se bohužel týkají i samotného velescinka. V katalogu sbírky, který si Boušek vedl, pouze stojí, že příslušný jedinec pochází z Kapverdských ostrovů (bez bližšího určení), byl získán výměnou v r. 1925 a je „silně poškozen (zlomený hřbet)“.

Jde o alkoholový preparát dospělého samce o délce těla (rostrum–anální otvor) cca 254 mm a délce ocasu (zčásti regenerovaného) 162 mm. Daný exemplář je skutečně značně poškozen (deformovaná rostrální

Model chování

Záznamy starších autorů o zvycích těchto scinků jsou rozporné. Zatímco někteří nám zanechali pozorování o „slunění jedinců na skalách“, jiní tvrdí, že jsou „spíše noční“ a do třetice z pozorování v teráriu vyplývá údajná „aktivita za soumraku a preference teplot pod 30 °C“. Podle místních rybářů se tyto scinkové dali velmi lehce chytit, což je chování, na které možná doplatili. Rozmnožování bylo zřejmě vejcorodé, jak o tom vypovídají exponáty vajíček ve dvou světových muzeích. Jeden z cestovatelů také zanechal zprávy o používání ocasu ke šplhání (známé u *C. zebra*); při dnešním rozhlédnutí se po plochých a holých ostrovech je však tento model chování stěží uvěřitelný. Navíc stejný autor (Peracca 1891) uvádí, že pouze minimální počet z chycených či pozorovaných jedinců měl ocas neporušen. Plazi používající ocas ke šplhání si ho však velmi chrání a poranění této části těla není u nich zrovna běžné.

Současný statut

Je zřejmě jen minimální naděje, že někdo ještě dnes uvidí exempláře druhu *Macroscincus coctei* živé. Přesně 100 let po zmíněné expedici Leonarda Fea se herpetologové z turínského muzea vrátili na místa, která Fea popisoval a kde sbíral velescinky. Našli však pouze vyprahlé ostrovy s buňáky a malými scinky *Mabuya stangeri* mezi rozpálenými kameny.

Jedni z posledních vědců, o nichž díky publikovaným pracím jistě víme, že velescinky pozorovali ve volné přírodě, byli v r. 1898 (zřejmě však ze dvou na sobě nezávislých expedic) již zmíněný Fea a ornitolog Alexander Boyd. V té době nebyl problém druh *M. coctei* nachytat ve velkém množství a nezdálo se, že by jejich početní stavy byly jakkoli ohroženy. Později byli velescinci chytáni ještě v letech 1901, 1902 a 1906, poslední jedinci dovezení do zoo v Německu a Švýcarsku pocházeli z let 1908 a 1913 (Vergner 2001). Další ornitolog, René De Naurois, který je cíleně hledal v r. 1975, nenašel už mezi místními rybáři nikoho, kdo by je kdy viděl na vlastní oči. Neúspěchem skončily i 2 německé a 1 italská expedice v 80. a 90. letech 20. stol. V současné době je tedy tento scink oficiálně považován za vyhynulého. (To však nebrání některým velkým firmám zabývajícím se prodejem herpetofauny, aby se občas tento druh neobjevil v jejich nabídkových listinách. Nikdy však případní zájemci žádného velescinka neobdrží a lze jen hádat, zda se v nabídkách obchodníků objevuje omylem či jako pochybná reklama.)

Zatímco kosterní pozůstatky scinka *Diosaurus mauritanus* jsou opravdovou vzácností, různé exempláře velescinka jsou v 1 francouzském, min. 4 italských a 2 amerických muzeích, rovněž pak v Londýně, Vídni a Mnichově. A jeden exemplář se náchází dokonce v depozitáři Národního muzea v Praze (viz dodatek J. Moravce).

oblast hlavy, zlomená páteř, nalomený ocas, břišní dutina vyplněná vatou). Velikostí těla leží pod průměrnou hodnotou (285,9 mm), kterou pro 13 samců z muzeí v Turíně a Trevisu uvádí Andreone (2000). Samice dosahují menšího vzrůstu; průměrná délka těla 18 samic měřených výše uvedeným autorem ve stejných kolekcích byla 253,5 mm. Velescink kapverdský je obvykle vzpomínán pro svoji rekordní velikost. Např. Orlandi (1894) v publikaci věnované anatomii tohoto druhu uvádí pro největší tekutinový preparát svého vzorku celkovou délku 620 mm. Velikost ostatních Orlandiho exemplářů a míry dalších jedinců z italských muzeí ale ukazují, že celková délka dospělých velescinků byla obvykle menší a nejčastěji se

Detail vzácného preparátu velescinka kapverdského (*M. coctei*) ze sbírek Národního muzea v Praze. Foto J. Moravce

pohybovala kolem 500 mm (přispíval k tomu i častý výskyt regenerovaných, a tudíž kratších ocasů u starších zvířat).

Vzhledem k vědecké a dokumentační hodnotě jediného exempláře velescinka kapverdského opatrovaného ve sbírkách Národního muzea a s přihlédnutím k jeho poškození není tento jedinec spolu s dalším nejčastějším herpetologickým materiálem vystavován ve veřejnosti přístupné stálé expozici a je umístěn v depozitáři s vhodnými podmínkami pro dlouhodobé uchovávání tekutinových preparátů.